

Remissvar Ds 2023:31 Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott

Inledning

Rädda Barnen har beretts möjlighet att svara på remiss angående utredningen Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott (Ds 2023:31). Rädda Barnen svarar på remissen utifrån ett barnrättsperspektiv med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som grund. Till stöd i tolkningen av barnkonventionen använder sig Rädda Barnen främst av uttalanden från FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté).

Rädda Barnen vill inledningsvis påpeka det olämpliga i den korta remisstid som givits för denna utredning. Att säkerställa att remissinstanser får tillräcklig tid för att besvara remisser är i grunden en viktig fråga för rättssäkerheten i Sverige och därmed det demokratiska samhället. Denna remiss tar upp en komplex fråga som rör intrång i människors fri- och rättigheter, inte minst i den personliga integriteten, och det är då av synnerlig vikt att remissinstanser får tillräckligt med tid för att kunna ta ställning i frågan.

Rädda Barnen hade önskat kunna genomföra konsultationer med barn som bor i områden där det finns en stor risk att säkerhetszoner kommer att införas, för att få höra hur de ser på de förslag som läggs fram i utredningen. Med beaktande av den korta svarstiden, har en sådan konsultation inte kunna genomföras på ett etiskt och meningsfullt sätt, utifrån de riktlinjer för barns delaktighet som har tagits fram av FN:s barnrättskommitté.¹ De hade varit av stor vikt för att få barns perspektiv på de förslag som läggs fram i utredningen, i synnerhet då utredningen inte själv har inhämtat åsikter från vare sig barn eller andra personer som bor i de områden som utredningen påstår typiskt sätt kommer att kunna drabbas av införandet av säkerhetszoner. Rädda Barnen vill därför, som i så många tidigare remissvar, påminna regeringen om hur viktigt det är att utredningar som berör barn på olika sätt inhämtar barns åsikter innan förslag läggs. Att som barn få möjlighet till inflytande och delaktighet i alla frågor som berör hen är en grundläggande rättighet enligt artikel 12 i barnkonventionen. I propositionen till inkorporering tydliggjorde regeringen att ett av syftena var att öka barns inflytande i frågor som berör dem.² Sverige har också så sent som i mars 2023 fått rekommendationer från FN:s barnrättskommitté om att säkerställa att barn involveras i just lagstiftningsarbete.³

Rädda Barnens samlade synpunkter på utredningens förslag

Rädda Barnen avstyrker förslaget i sin helhet. Rädda Barnen anser att utredningens bedömningar och analys rörande behovet av säkerhetszoner samt dess positiva effekter är bristfälligt underbyggda. Vidare anser Rädda Barnen att utredningen inte i tillräcklig

¹ FN:s kommitté för barnets rättigheter. Allmän kommentar nr 12 (2009) Barnets rätt att bli hörd.

² Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter. Se exempelvis sid 75.

³ FN:s kommitté för barnets rättigheter. Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sverige kombinerade sjätte och sjunde rapport. (CRC/C/SWE/CO/6-7). Punkt 6 (b).

omfattning gör en bedömning av de konsekvenser detta kan få för barn som uppehåller sig i säkerhetszoner eller vilka risker som finns för att förslaget bryter mot barnets rättigheter utifrån barnkonventionen.

Rädda Barnen förstår regeringens ambition att skyndsamt hitta verktyg för att stävja utvecklingen av allvarlig brottslighet. Det är dock oerhört viktigt att dessa verktyg inte mer än nödvändigt inkräktar på barns mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, inte minst den personliga integriteten. En konsekvensbedömning måste också göras utifrån hur ett visst verktyg kan komma att påverka ett barns, och dess familjs, förtroende och tillit till olika samhällsinstanser, t.ex. polis och socialtjänst. En ytterligare konsekvensbedömning måste göras utifrån riskerna att införandet av säkerhetszoner, eller andra brottsbekämpande och integritetskränkande verktyg, kan bidra till ökad segregation, diskriminering och stigmatisering. Utredningen tar upp de två sistnämnda aspekterna, men går inte in på att förslaget kan leda till ökad segregation. Rädda Barnen ser en stor risk för detta. Inom ramen för Rädda Barnens verksamheter berättar barn redan idag om att de barn som bor i socioekonomiskt utsatta områden blir utsatta för olika former av utanförskap, diskriminering och stigmatisering. Människor drar sig för att besöka dessa områden, av rädsla för vad som kan hända där. Rädda Barnen tror att införandet av säkerhetszoner ytterligare kommer spä på den negativa bild av socioekonomiskt utsatta områden som redan finns, och kan leda till ökad segregation, tillsammans med ökad diskriminering, rasism och stigmatisering.

Vid införandet av nya repressiva åtgärder anser Rädda Barnen att regeringen måste ta hänsyn till vilka åtgärder som redan har vidtagits och hur dessa påverkar barns uppväxtvillkor. Detta går inte utredningen in på. I många av de områden som klassas som socioekonomiskt utsatta, där Rädda Barnen också har verksamhet, kan vi redan idag identifiera en rad repressiva åtgärder som inkräktar på den personliga integriteten – det finns övervakningskameror på många platser, en stor bredd av olika former av ordnings-/säkerhetsvakter, drönare som används som bevakningsverktyg och fler och fler platser sätter upp så kallade ”drogskrämmor”, högtalare som avger högfrekventa irriterande ljud som bara kan höras av barn och ungdomar. Barn i dessa områden är redan vana att bli övervakade och granskade (se mer om detta nedan) och detta påverkar i hög grad deras livsvillkor här och nu och deras rätt till utveckling. Att då införa ytterligare en övervakningsmekanism, som säkerhetszoner innebär, kommer att ytterligare försvåra för barn och påverka deras psykiska mående negativt. I grund och botten handlar det om vilket samhälle vi vill att våra barn ska växa upp i.

När det gäller införandet av säkerhetszoner får Rädda Barnen uppfattningen att utredningen nästan uteslutande lutar sig mot att detta är något som Polismyndigheten anser sig behöva för att bekämpa gängkriminalitet. Att endast ha detta som utgångspunkt är inte tillräckligt för en så långtgående åtgärd vad gäller intrång i den personliga integriteten som säkerhetszoner innebär, vilket redogörs för i utredningen. Här saknar Rädda Barnen bl.a. att utredningen inte har lyssnat in vad barn och unga i de områden som troligtvis kommer bli mest drabbade av säkerhetszoner har för åsikter i frågan. Detta är något som utredningen borde ha gjort, för att till fullo leva upp till artikel 12 i barnkonventionen.

Utredningen visar inte på någon forskning eller evidens som pekar på att införandet av säkerhetszoner ska ha den positiva effekt på brottsbekämpning eller att förebygga att unga dras in i kriminalitet, som den påstår är syftet med reformen.

Av utredningen framgår att det redan i dag finns mycket som tyder på att polisen vid vissa ingripanden profilerar efter etnicitet, och att det främst är män och pojkar i tonåren som bor i socioekonomiskt utsatta områden som utsätts för detta. Utredningen belyser att det finns en risk för att denna diskriminering kan komma att öka med införandet av säkerhetszoner. Vidare för utredningen ett resonemang kring att det troligen kommer leda till en högre grad av stigmatisering i denna grupp, som kommer känna sig än mer utpekade och anklagade, trots att de inte har begått brott.

Detta resonemang ges inte den vikt det borde ha getts i den bedömning som sen görs om att säkerhetszoner ska införas. Utredningen påpekar förvisso att polisen har problem med etnisk profilering, men att eftersom arbete pågår, behöver inte detta tas i beaktande. En brist i utredningen i detta hänseende är att den i princip uteslutande utgår från Polismyndighetens källor och uppgifter i sina resonemang. Det leder till en avsaknad av bredd och djup i utredningens bedömningar i denna fråga. Rädda Barnen anser att det är högst oroande att ge en myndighet, som redan har problem med etnisk profilering, ett nytt verktyg där vi redan på förhand kan se att etnisk profilering riskerar att öka än mer. I synnerhet att ge myndigheten detta uppdrag innan alla åtgärder har vidtagits för att stoppa den etniska profilering som redan sker.

Rädda Barnen vill här också påpeka att vi i våra verksamheter med barn i socioekonomiskt utsatta områden redan berättar om hur de ofta blir stannade av polis och visiterade. Barnen har blivit vana vid att ständigt bli misstänkliggjorda som potentiellt kriminella, trots att de i många fall aldrig ens varit i närheten av att dras in i detta. Detta har också visats i en studie genomförd i Järva 2022.⁴ I denna studie, som inte är statistiskt säkerställd, uppgav 52 % av de tillfrågade att de någon gång under året blivit stoppade av polisen, varav 16 % uppgav att de blivit stoppade mer än 10 gånger. 46 % uppgav att de aldrig fått en giltig motivering till att de blivit stoppade. En 17-årig pojke uppgav följande i en av fokusintervjuerna:

"Alltså det händer väldigt ofta att man blir stoppad, ibland är det liksom varje, varannan dag. Det är en jidder-grej. Oftast är det inget allvarligt. De frågar en frågor, och tar ens personnummer från ingenstans, alltså från ingenstans. I början var det abo, vad är det jag har gjort. Men det händer ju alla, hela tiden, så nu är det mer: ok de vill störa. De vill jidra."

Studien visar också på oroande skillnader i svaren beroende på om personerna har föräldrar födda i Sverige eller i andra länder, främst länder i Afrika söder om Sahara.

Liknande resultat framkom också i studien "Slumpvis utvald", som granskade hur möjligheterna för polis att göra ID-kontroller hade använts, där det var tydligt att det ofta var samma personer som kontrollerades vid åtskilliga tillfällen.⁵

Rädda Barnen befarar att denna form av etnisk profilering kommer att öka vid införandet av säkerhetszoner.

⁴ Folkets Husbys trygghetsundersökning 2022. Communityperspektiv på kriminalitet och utsatthet.

⁵ Civil Rights Defenders i samarbete med Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet. Slumpvis utvald – Ras/etnisk profilering i Sverige. 2017.

Detta kommer i sin tur troligen leda till ett än sämre förtroende för myndigheter från den grupp personer som bor i de områden som kommer att drabbas av införandet av säkerhetszonerna. Detta gäller inte enbart för polisen, utan även för andra myndigheter såsom socialtjänst och skola. Rädda Barnen märker redan idag i våra verksamheter i socioekonomiskt utsatta områden en stor skepsis till myndigheter, i synnerhet socialtjänsten och polis. Rädda Barnen får ofta agera som en bro mellan enskild och myndigheter, för att bygga upp förtroende så att barn och deras familjer får det stöd och hjälp de behöver. Rädda Barnen befärar att införandet av säkerhetszoner kommer omöjliggöra för polis och socialtjänst att arbeta förebyggande på riktigt, nämligen genom att bygga upp relationer med invånare, bygga förtroende och tillit, så att både barn och vuxna känner sig bekväma att vända sig till myndigheterna när de har behov av stöd och hjälp eller misstänker att brott kan begås.

Utifrån risken att införandet av säkerhetszoner kommer rubba förtroende och tillit för myndigheter hos enskilda, befärar Rädda Barnen att detta kraftigt kommer försämra möjligheten för samhällets instanser att ge tidigt stöd och hjälp till barn och familjer som riskerar att fara illa.

När det gäller resonemanget som utredningen för utifrån barnkonventionen, där den också kommer fram till att införandet av säkerhetszoner inte kan anses strida mot konventionen, hade Rädda Barnen önskat en mer djupgående analys av alla rättigheter som finns i konventionen och att utredningen hade gjorts en större helhetsanalys av olika åtgärder för att t.ex. se till att barn har en trygg uppväxtmiljö och olika sätt att skydda barn från att dras in i gängkriminalitet. Enligt utredningen kan införandet av säkerhetszoner leda till att färre barn dras in i gängkriminalitet. Utredningen underbygger inte detta, vilket är en allvarlig brist i resonemanget. Det förs ett resonemang om att även andra insatser behövs för att hindra barn att dras in i gängkriminalitet, men att denna utredning enbart ska titta på säkerhetszoner och då ser att det kan vara ett verktyg.

Problemet med detta är att Rädda Barnen inte kan se att regeringen till fullo vidtar övriga åtgärder för att hindra att barn dras in i gängkriminalitet. Den politik som förs nu är främst fokuserad på repressiva åtgärder såsom att sänka straffbarhetsålder, tvångsomhändertagna fler barn och brottsförebyggande föräldrastödsinsatser. Socialstyrelsen har tagit fram metoder för att stötta barn som är indragna i kriminalitet.⁶ En granskning visar dock att dessa metoder inte används av socialtjänsten.⁷ Förslag på förebyggande insatser som troligen skulle ha mest effekt, åtminstone på lång sikt, ser vi inte läggas fram i nödvändig omfattning. Här vill Rädda Barnen främst lyfta fram vikten av ordentliga satsningar på förskola och skola, med ökad personaltillgång, mindre barngrupper, tillgängligt stöd från tidig ålder och upparbetat samarbete mellan MVC, BVC, förskola, skola och socialtjänst.

Rädda Barnen vill också poängtera att vi finner det anmärkningsvärt att utredningen inte diskuterar om, hur och när socialtjänsten ska kopplas in när ett barn blir föremål för kroppsvisitation i säkerhetszonerna. Om syftet till viss del är att arbeta förebyggande för att hindra att barn dras in i gängkriminalitet, måste socialtjänsten också vara inkopplad och

⁶ [Barn och unga som begår brott - Socialstyrelsen](#)

⁷ Se [Metoder för att hjälpa unga ur kriminalitet används inte - Nyheter \(Ekot\) | Sveriges Radio](#)

samarbeta med polis och föräldrar i denna fråga. Att då helt utesluta den myndigheter i utredningens förslag, anser Rädda Barnen vara en stor brist i utredningen.

Slutligen vill Rädda Barnen uppmärksamma regeringen på att det finns olika synsätt på var gränsen mellan kroppsvisitering och kroppsbesiktning går. Justitieombudsmannen har i minst två utlåtanden klarlagt att när en misstänkt måste klä av sig på ett sådant sätt att intima delar kan blottas, anses detta vara kroppsbesiktning.⁸ Under 2023 kom dock Högsta domstolen med ett domslut där domstolen ansåg att när en 14-årig pojke behövde lätta på sina kalsonger så att hans könsdelar syntes, var detta inte att anse som kroppsbesiktning, utan kroppsvisitation.⁹ Detta är något som bör tydliggöras av lagstiftaren snarast.

Enligt utredningens förslag ska enbart kroppsvisitation få genomföras i säkerhetszonerna utan misstanke om brott, inte kroppsbesiktning. Utredningen reflekterar inte över de olika definitioner av kroppsvisitation som de två höga rättsinstanserna har gjort, ingen analys görs av vad som ska anses vara kroppsvisitation. Endast på ett ställe tas detta upp, då utredningen uttrycker att det kan innebära att en person kan behöva ta av sig sina kläder och eventuellt blotta intima delar (sid 108). Här vill Rädda Barnen påpeka att blottandet av könsdelar är en integritetskränkande handling och bör, oavsett tillfälle, anses som kroppsbesiktning och enbart kunna genomföras vid misstanke om brott.

Avslutande synpunkter

Sammanfattningsvis anser Rädda Barnen att utredningen inte i tillräcklig omfattning har analyserat konsekvenserna för barn och utifrån ett barnrättsperspektiv för att kunna rättfärdiga de inskränkningar i den personliga integriteten och de risker för ökad diskriminering och stigmatisering som införandet av säkerhetszoner faktiskt innebär.

Denna bedömning har inte heller gjorts utifrån ett helhetsperspektiv. Under det senaste året har flera utredningar presenterats, tillsatts eller föreslagits som på olika sätt ska försöka bekämpa den ökande gängkriminaliteten, inklusive stoppa nyrekryteringen av barn till kriminella gäng. Många av de åtgärder som föreslås inkräktar på barns mänskliga rättigheter, och då inte minst den personliga integriteten. För att få den fulla bilden av vilka konsekvenser införandet av säkerhetszoner kommer ha för barns mänskliga rättigheter, måste detta sättas i ljuset av alla andra åtgärder som för närvarande genomförs eller planeras att genomföras på området. I utredningen förs inget sådant resonemang.

Stockholm 18 januari 2024

Åsa Regné
Generalsekreterare Rädda Barnen

⁸ JO 2019/20 s. 385 och JO:s beslut den 25 januari 2022, dnr 6365-2019.

⁹ Högsta domstolen, mål nr B 3674-22